

bodo veselili ti našega razdora . . . Žal, da se že par let tako postopa in da se iz obzirnosti ali strahu (?) pred klerikalci marsikaj potrpi in pusti. To ni prav, ker čimdalje bolj se poraja v naših vrstah nezadovoljnost in nekaka — apatija do lastne organizacije. Najbrže bo ta ali oni ugovarjal, pa tovariši roko na srce, res je vendarle.

Če ima članek v U. T. v principu prav ali ne, da se morajo vsa slov. učiteljska podjetja v Ljubljani koncentrirati, o tem ne bom razpravljaj, temveč le omenim, da imajo češki učitelji na Moravskem svoja in češki učitelji na Češkem zopet svoja podjetja in da ima tudi nemško učiteljsvo v vsaki deželi nekaj svojih „deželskih“ podjetij, da celo glasila imajo deželne zveze vsaka svoje. In baš zato, ker ima vsaka deželna zveza nekaj svojega, je zanimanje za stanovsko organizacijo večje kakor pa pri nas, ker smo doslej vse koncentrirali v Ljubljani. Pravzaprav je baš ta koncentracija kriva odrevenelosti v naši organizaciji, ker eni mislijo, naj le delajo Ljubljanci, drugi pa so zopet nevoljni, češ, saj Ljubljanci ne pustijo drugih do dela, in tako raste v enih apatija in v drugih nezadovoljnost. Da je temu res tako, je dokaz, da „učiteljska kapitalistična podjetja nekaterikov“ (kakor jih člankar v 45. številki U. T. sam imenuje), ne prospevajo tako, kot bi bilo želeli. Da, niti učiteljska društva še niso pristopila kot člani k „Učit. tiskarni“, k posojilnici itd. In vse tarnanje po U. T. ne pomaga nič. In to bi vendar morali natančno preiskati. Idealizma in volje do dela in poštvalnosti pač ne manjka slovenskemu učiteljsstvu, to kaže njegovo intenzivno narodno delovanje. In če slov. učiteljsvo za svojo stanovsko organizacijo ne stori niti polovico toliko kot za sploh narodno stvar, morajo biti vzroki pač tehtni. In vzrok je baš ta, da si prisvaja centrala pravico do dela, a drugim, ki želijo tudi delati, ne priznava te pravice. Ker pa sama centrala ni kos vsej nalogi, se premalo stori, kar zopet rodi nezadovoljnost.

Da, tudi jaz sem centralist in sem vedno zagovarjal ta princip in to tudi priznava člankar v U. T. A gospodje pri centrali, ali ste izvrševali in delali? Da, osnovali ste socijalni odsek, pa ostal je le na papirju. Izdelal sem podroben načrt za delo med ljudstvom, izvolil se je od mene predlagani osrednji socijalni odsek za vse slov. pokrajine. Imeli smo 2 seji ter ste me označili za idealista, optimista, češ, 10 let še ni mogoče izvesti mojih predlogov. Izrekli ste nad vsem, kar sem kedaj predlagal, da ni izvedljivo, in tako so ostali vsi socijalni odseki po Kranjskem, in seve tudi osrednji v Ljubljani, mrtvorjeno dete. Le na Štajerskem smo delali, in ko smo dosegli lepe uspehe, sedaj pa nam očitane separatizem. Spominjam se seje štaj. socijalnega odseka, ki je bila 1908. v Celju o Vel. noči, kateri je prisostvoval tudi g. Jelenc. Nekateri člani in tudi g. J. so se smehljali predlogu o skupnem naročevanju časopisov in predlog je — propadel, a pozneje, čez pol leta se je sprejel in danes se mu ne smehljajo več, vsaj na Štajerskem ne.

Če je štajerski socijalni odsek deloval in dosegel uspehe, to ni separatizem, temveč to je dokaz delavnosti in delazmožnosti štajerskih tovarišev. Zakaj pa niste tudi vi drugi delovali? In sedaj, ko ti štajerski tovariši drugo stopajo naprej po začeti poti, pijete o centralizaciji in separatizmu! To niso separatisti, temveč izvajajo le program, notabene od mene predlagani centralistični program, ki se je postavil in sprejel, in ni krivda štajerskega učiteljsva, če

drugod tega programa niso izvajali. Ustanovitev Učiteljske gospodarske in kreditne zadruge je logična posledica čvrstega delovanja in uspehov socijalnega odseka. Ker je socijalni odsek štajerski uvidel, da posli naraščajo, čv je treba nove forme, da se zadosti naraščajočim potrebam, se je preosnoval v zadrugo in sicer z vednostjo in privolitvijo ne le vodstva, temveč tudi upravnega odbora „Zveze slovenskih štaj. učiteljev“, kateri je bil socijalni odsek kot tak podrejen. Že aprila t. l. je upravni odbor „Zveze“ določil, ko je izvolil socijalni odsek, da bo štaj. obnem pripravljajni odbor zadruge, da naj ta odbor preštudira zaedno in potrebno ukrene kar spozna za dobro. In ko je ta odbor čimbolj uvidel potrebo zadruge, je oskrbel, da se osnuje. Meseca oktobra t. l. je imel upravni odbor „Zveze“ sejo in poročalo se mu je o ustanovitvi zadruge in je upravni odbor sklenil, da prepusti „Zveza“ vsa aktiva in pasiva soc. odseka novi zadrugi. Nova zadruga je popolnoma legitimirano dete učiteljske organizacije in ni nikak separatizem. Gospodje v Ljubljani se niste brigali za socijalne odseke in torej nimate pravice se razburjati, če socijalni odsek štajerski napreduje in se lepo razvija. Ga ovirati, to bi bilo nestanovsko, ne pa početje štajerskih tovarišev, ki delajo in hočejo delati v splošno korist učiteljsva.

In zaradi koledarčka!! Kdo pa izdaja ročni zapisnik ter ga prodaja? Posameznik, t. j. ena oseba, a koledarček je izdala „Zveza slov. štaj. učit. društev“ ter ga je dala vsem svojim članom in članicam brezplačno in je imela še sama nekaj dobička. Ker je zveza sterila torej nekaj v korist svojih članov, ste gospodje v Ljubljani hudi. Ali naj Zveza v Ljubljani prosi dovoljenja, če sme delati v korist svojih članov? Navedel bi še lahko to in ono. Ponavljam pa, da početje štajerskih tovarišev ni separatizem, ni preziranje vodstva učiteljske organizacije, temveč je le uspeh intenzivnega dela, je le korak naprej na poti naše gospodarske samosvojitve, katero pot sem 1907. začrtal in kateri program je skupščina „Zaveze“ v Radovljici sprejela. Če so pa štajerci delali in v delu druge prehiteli, se jih sedaj za to ne sme v st a n o v s k e m glasilu pobijati.

Uredništvo U. T. pa prosim, naj ponatisne ta članek, da popravi krivico, ki jo je prizadalo štajerskemu učiteljsvu.

Vabilo. Društvo učiteljev in šolskih prijateljev za okraj Ljubljanska okolica zboruje dne 28. t. m. popoldne ob 3. uri v prtiličju

Narodnega doma.

Pri tem zboru predava gospod **Dr. Fr. Čadež**

Uspelih moderne tehnike.

K temu zboru vabim vse č. člane društva in sploh prijatelje učiteljsva.

Janko Žirovnik,
t. č. predsednik.

Madjarizacija.

Kakor moramo mi občutiti na svoji koži „Drang nach Süden“ od strani Nemcev, tako morajo naši bratje v Hrvaški Bosni in Hercegovini občutiti usiljivost madjarske kulture. Kakor delujeta pri nas „Südmark“ in „Schulverein“ tako delujeta v omenjenih deželah društvi „Julian“ (šolska družba) in pa „Magyar Egyesület“ (društvo madjarskih kolonistov) s tendenco, madjarizirati Hrvate in Srbe.

reč — ne boste šteli v greh, da sem zamenjal sluginje stopinje z onimi od mačke. Da pa bo sluginja ob jutranjih urah bolj tiho in lažje hodila, sem napravil na odbor kr. šol. sveta prošnjo s to-le vsebino:

Kr. šol. svetu

v Dupleku.

Podpisanec vljudno prosi kr. šol. svet, ne bi li hotel kupiti šolski sluginji kot novoletno darilo copate, da bi ob zjutranjih uricah lažje hodila malo bolj tiho. V slučaju pa, da bi kr. šol. svet iz kateregakoli vzroka ne mogel ustreči moji sicer skromni želji, pa prosim, naj mi javi nemudoma, da lahko copate preskrbim sam. Kupim pa jih gotovo; če se tudi zavoljo copat pogreznem v dolgove.

Ne preveč židane volje, ker sem se zmotil tako smrtno grdo, sem si zaželel dokaj močno zopet spanja.

Nisem pa še pridno zadremal, kar se preklensko ustrašim in hitim gledat na hodnik,

„Julian“ je šolska družba, ki obstoja še kratak čas. Ustanavlja in vzdržuje ljudske šole. Glasom letošnjega letnega poročila je ustanovilo to društvo na Hrvaškem in v Slavoniji 33 ogrskih šol za slovensko dečo. V šolskem letu 1908/09 je zahajalo v te šole 4821, l. 1909/10 pa 4859 učencev!

Po posredovanju zgoraj omenjenega društva „Egyesület“ je „Julian“ ustanovil s početkom šolskega leta 1910/11 ljudske šole v Sarajevu! Tako so osrečeni naši bratje po aneksiji! Da je bila šola popolnoma nepotrebna, je naravno, ker v Bosni ni nikakih Madjarov. Vendar je bila šola ob otvoritvi prenapolnjena z otroki. Toda šolske matrice nam pravijo, da je nad 80% teh otrok srbske, oziroma hrvaške narodnosti. Da, kako nemoralni nameni so vedli ustanovitelje kustanovitvi teh šol, dokazujejo porečila, po katerih se je zaradi prevelikega navala odklanjaljo prave madjarske otroke, da so mogli sprejeti hrvaške in srbske! V teku treh desetletij je namreč avstrijska vlada uvedla v Bosno in Hercegovino obilico orožnikov in vojakov, ne pa šol! Zato so danes javne ljudske šole po Bosni bele vrane. Poleg tega je vstop v te šole in pouk zvezan z mnogoterimi stroški, kar ubogi slovenski pari onemogočuje obisk teh šol. Madjarska šola pa po Südmarkinem in po receptu „Lega nazionale“ ne le ne zahteva vpisnine in nikake ukovine, temveč podarja knjige in šolske potrebščine zastoj, ubogim preskrbuje celo druge življenske potrebščine, obuvale, obleko hrano itd. (Zato tak naval od strani slovenske deče na to madjarsko šolo!

S tem so počeli Madjari svoje protikulturno delo v središču dežele; bavijo se pa z najresnejšim namenom, da bi to početje raztegnili po vsej deželi: v vseh večjih krajih Bosne in Hercegovine mislijo osnovati svoje šole. Že sedaj pa je uveden na bosanskih srednjih šolah poleg nemškega tudi madjarski jezik. In c. in kr. bosanska uprava daje takim, ki obiskujejo madjarske kurze, knjige in druge potrebščine brezplačno na razpolago ter jim poleg tega deli še podpore. Sploh madjarizujejo sistematično na vseh koncih in krajih.

Madjarizovanje pa napreduje tudi v vseh ostalih panogah javnega življenja: pri vladi, pri železnici nič manj, nego pri trgovini. Najbolj podpira ta proces poleg ogrske vlade bosanska deželna vlada. Žalibog pa, da domačini, posebno pa Moslemani, ne nasprotujejo temu, temveč takorekoč podpirajo vladu pri tem. Pa pride čas, ko se bodo kesali!

Zaključek: avstrijska vlada z germanizacijsko politiko in „Südmarka“ ter ogrska vlada z madjarizacijsko politiko in z „Julianom“ — to so dobrote one kulture, ki sta jih prinesli okupacija in aneksija bratskima deželama. Jugoslovani smemo biti ponosni, da tvorimo unikum na tem svetu: mi smo najmodernejši sužnji, zakaj sami si moramo kopati lastni grob in poplačati pogrebece, da nas pokopljejo žive . . .

M.

Naj puška govori!

Skrb naše države za kulturo. (Iz državnega proračuna.)

Leta 1848. je imela Avstrija 17 milijonov prebivalcev, ki so dajali državi vsako leto 300 milijonov kron.

Leta 1910. ima Avstrija 26 milijonov prebivalcev in ti morajo dajati državi 2727 mil. kron.

Prebivalstvo Avstrije se ni od l. 1848 niti podvojilo, a davki so devetkrat večji, nego so bili l. 1848!

Glavni dohodki za l. 1911

bodo: davek na sladkor 150 mil. K, davščina na pivo 80 mil. K, davek na petrolej 25 mil. K; od loterije dobi država skoraj 55 mil. K in od tobaka 190 mil. K!

Dohodki iz indirektnih davkov, od katerih plačujejo delavski in ubožnejši sloji 90 odstotkov, znašajo blizu 1000 mil. K, dočim direktni davki ne dosežajo niti 370 milijonov kron.

Kam pojdejo naši davki?

Navajamo samo poglavitne številke: Za cesarski dvor 11 mil. K, za armado in morarico 400 mil. K, za plačilo obresti dolgov 400 mil. K.

Temu nasproti pa za uk 103 mil. K (v tej vsoti so obseženi pa tudi stroški za bogočastje, ki stane 30 mil. K).

Torej za militarizem 400 mil., za šolstvo pa samo nekaj nad 60 mil. K. Za javna dela približno 100 mil. K, in za poljedelstvo samo 50 mil. K. Vsak naj primerja te številke in si lahko sam napravi svojo sodbo . . .

Pri nas govore samo puške! Drugih potreb prebivalci naše države nimajo!

Slovensko dijaštvo na Dunaju.

Silno zanimivo dejstvo je, da so na Dunaju na nekaterih visokih šolah nemški visokšolci v večini. Tako študira na visoki šoli za zemeljsko kulturo poleg 414 Nemcev, 408 Slovanov in 89 dijakov drugih narodnosti. Isto je tudi na živinozdravniški šoli. To šolo obiskujejo poleg 208 Nemcev, 203 Slovani in 32 dijakov drugih narodnosti.

V znamenju klerikalizma.

V Brodu ob Savi je katehet Julij Holik ovadil učitelja na tamkajšnji višji ljudski šoli, Mirka Kovačiča, češ, da je v šoli osramotil katoliško vero in katoliško cerkev. Šolska oblast je proti učitelju uvedla disciplinarno preiskavo. In kaj je storil Kovačič tako strašnega? V šoli se je izrazil, da so protestantske dežele, žal, veliko naprednejše in bolj kulturne kakor čiste katoliške države, kakor na primer Španija in Portugalska. Pa naj še kdo pravi, da niso klerikalci vsegamogočni tudi na Hrvaškem.

Uspehi klerikalnih šol v Belgiji.

Že 25 let je minulo, odkar so klerikalci v Belgiji dobili v svoje roke šolstvo. Uspehi seveda niso izostali. Samo 20 odstotkov šolobvezanih otrok obiskuje šolo 6 let. L. 1905. ni znalo izmed 12.280 vojaških novincev 1610 ne pisati ne brati, 709 jih pa ni znalo pisati. Na 1000 rekrutov pride v Nemčiji 0.7, na Švedskem 0.8, na Danskem 2, v Švici 20, na Nizozemskem 23, na Angleškem 37, na Francoskem 46 analfabetov, v klerikalni Belgiji pa kar 101 analfabetov.

Dihal sem prosteje, želel Bogu hvalo, da ni bilo kaj hujega. Ampak zbuditi in ustrašiti se, povrh pa še ubiti svetilko baš ni najprijetnejše. Kar je — je, sem dejal, hušnil skokoma v posteljo ter počeno zasmrčal . . .

Ni se še pa jelo daniti, že zaslišim cviljenje in tuljenje ter praskanje po drvarničnih vratih. Pazkovi glaski so mi doneli tako mило na uho, da mi magari lahko verjamete, da sem jim prisluškoval vzlic zasplosti radevolje. Škoda le, da je trajal ves jutranji koncert le kake dobre pol urice.

Da si ne bi pokvaril globokega vtiska pasjega koncerta z drugimi, morda celo z zvonko donečimi glasovi, sem tiščal trepalnice skupaj, da sem zaspal tem hitreje . . .

Baš se mi je sanjalo o moji prvi ljubici Ljubici, kar me prebudi hrušč, sličien capljanju mačke, če si ji prilepil na noge orehove luščine. Toda nezmotljiv je, pravijo, na svetu samo papež, odločujoč o verskih zadevah, torej menda meni kot nepapežu — rimskemu nam-

niso li drobne vse šipe. Pa ni bilo tako hudo. Sostanovalec, vedno nahoden star samec, je vstal in kihnil tako močno.

Bog mu pomagaj, sem si mislil ter se jel oblačiti.

Stoječ ob ubiti svetilki, nujno prosim Vas, merodajne kroge, klerikalne in neklerikalne, delujeta z vso vmeno na to, da se ustanovi, boljše prejkoslej, zavarovalna družba za mirno nočno spanje.

Torej družba, kmalu se porodi in bujno procvetaj!

Fran Košir.

Fran Milčinski, Pravljičje.

Z risbami G. Birolle in M. Gasparija.

Milčinskega pravljice so knjiga, kakor je doslej ni bilo enake v slovenski literaturi. Snovi si je izbral pisatelj iz slovenskih narodnih pravljic, toda obdelal, izgledil in zaokrožil jih

je po svoje kakor Trdina dolenske bajke, tako da je knjiga njegova umetniška last. Jezik in slog prepaja pristni slovenski narodni duh, ki se posebno razodeva v napol naivnem, napol ironičnem načinu pripovedovanja. Milčinski je pokazal, da je pravljica po obliki in ideji velik umotvor, da prava mladinska knjiga ni samo veselje mladini, temveč tudi visok umetniški užitek odraslemu izobražencu. — Knjigo sta okrasila z mnogimi risbami mlada slovenska umetnika Birolle in Gaspari, ki sta se dobro znala prilagoditi lahkotnemu, toplemu, naivno ironičnemu tonu pravljic. Ni dvoma, da dobi to krasno, za našo mladinsko literaturo epohalno delo tisto priznanje, ki ga zasluži. — Cena je z ozirom na vsebino in opremo ter v primeri s podobnimi nemškimi edicijami dovolj nizka. Elegantno v platno vezan izvod 4 K, po pošti 4.20 K.